

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sponsalia Et Matrimonium

Schmalzgrueber, Franz

Ingolstadii, 1726

§. III. De Dissolutione Matrimonij, cum Impotente initi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75229)

S. III.

De Dissolutione Matrimonij, cum Impotente initi.

S U M M A R I U M.

69. Coniux potens ab impotente propria auctoritate non potest recedere.
 70. Sed requiritur auctoritas Ecclesie & plena probatio.
 71. Potest adversus Matrimonium ex causa Impotentie proclamare non tantum vir,
 72. Sed etiam femina impotens.
 73. 74. Quamdiu?
 75. Quomodo probanda sit Impotentia?
 76. Que personæ ad inspectionem corporis sint adhibendæ?
 77. Quo numero?
 78. 79. 80. An semper desideretur triennium experientia?
 81. 82. 83. Quid faciendum, transacto triennio?
 84. 85. 86. A quo tempore istud sit computandum?

87. 88. An debeat esse continuum?
 89. 90. 91. Quid observandum circa Juramentum, quod imponi conjugibus, & alijs debet, quando petitur dissolutio Matrimonij ex causa Impotentie?
 92. 93. 94. Quid faciendum, si is, ob cuius Impotentiam Matrimonium dissolutum est, deinde aliud ineat?
 95. 96. 97. 98. Quando restaurandum sit Matrimonium ob impotentiam dissolutum?
 99. 100. Quando restorationi non sit locus, etiam si Impotens declaratus deinde comperiat potens?
 101. 102. Quid requiratur, ut Matrimonium, quod Ecclesie auctoritate ob Impotentiam est dissolutum, restauretur?
 103. Quid facere debeat alter coniux, ob cuius Impotentiam dissolutum est Matrimonium?

69 **Q**uæritur 1. Quomodo dissolvendum sit Matrimonium, quod ob Impotentiam perpetuam nullum est? *Certum est*, conjugem potentem ab impotente, etiam si certus sit de Impotentia illius, à conjugio propria auctoritate non posse recedere *arg. c. porro 3. de divort.* Opus igitur ad dissolvendum ejusmodi Matrimonium erit auctoritate Ecclesie, & Judicis Ecclesiastici, ut rectè notat P. Wiestner *hic n. 47.* Interim tamen hujusmodi conjuges, si certò cognoscant adeste ex parte unius impotentiam perpetuam, abstinere tenebuntur ab omni ulteriori attentatione copulæ, & tactibus lascivis; ubi enim de Impotentia certò constat, certò etiam constat, quòd Matrimonium, inter eos initum, nullum sit: cons. abstinendum erit ab actibus, qui non nisi veris, vel saltem dubijs conjugibus liciti sunt. Reiffenstuel *hic n. 33.*

70 Debet autem propter arduitatem negotij procedere ad Matrimonij dissolutionem, ex causa Impotentie faciendam, Judex maxima circumspectione: neque solis conjugum, etiam utriusque, assertionibus credet, sed eam solùm decernet, obtenta plena Impotentie probatione Gutier *c. 120. de Matr. n. 1. Palao tr. 28. D. 4. p. 14. §. 9. n. 1. Valent. hic n. 5. Honor. n. 14. Engl n. 6. Reiffenstuel n. 34.* Ratio est, quia aliàs conjuges, mutux cohabitationis periculi, facile colludere, & separationem, nec non licentiam alteri nubendi obtinere possent: & sic dissolutio Matrimonij semel contracti penderet ex voluntate contrahentium: quod fieri non debet. Pirhing *hic n. 14.*

71 **Q**uæritur 2. Quis proclamare contra Matrimonium ex causa Impotentie possit, an ille solùm, qui potens est, an etiam, qui
 R. P. Schmalzgrueber L. IV.

impotens? *Certum est*, quòd proclamare adversus Matrimonium possit vir, quamvis ex parte ipsius impotentia se teneat. Gloss. *in can. requisisti 2. v. idcirco caus. 33. q. 1.* Joan. Andr. *in c. accepisti 1. b. tit. n. 3. Abb. ibid. n. 1. not. 1. Alex. de Nevo n. 1. Sylv. v. Matrimonium 8. q. 16. dict. 5. Sanch. l. 7. de Matr. D. 114. n. 2,* quia viri interest ipsam dissolvi, ne cogatur ad onera Matrimonij irriteri sustinenda. *Excipit Sanch. l. cit. n. 3. §. 4.* duos casus: *unum*, quando vir proclamans contra Matrimonium eò tendit, ut sibi ad alias nuptias transitus permittatur; tunc enim allegans frigiditatem propriam audiri non debet, quòd petitio ejus adverteretur allegationi: fecus, si allegaret impotentiam femine, aut maleficium, quia maleficium communiter est tantum respectu illius femine, cum qua contraxerat. *Alterum*, si contraxit conficius impotentie propria: tunc enim non ipse, sed mulier, cum qua contraxit, adversus Matrimonium proclamare deberet, nisi periculum incontinentie subesset ex consortio cum ea uxore existimata; nam eo casu petere posset à Judice, ut ex officio suo eos separet.

Major difficultas est, an quando Impotentia se tener ex parte femine illam ignorantis tempore Matrimonij, si postea eam comperiat, illa possit proclamare adversus Matrimonium, allegando suam impotentiam. *Videtur*, quòd non; quòd femine tali casu non interfit id Matrimonium dissolvi. Et ita videntur tenere Glossa, Joannes Andr. Alex. *de Novo n. prec. allegati*, qui putant id speciale esse in viro, ut liberetur à sustinendis oneribus Matrimonij: quæ ratio locum non habet in femina. Sed meliùs cum Palud. *in 4. Dist. 24. q. 2. art. 1. concl. 3. n. 2. fin.*

9. *fin.* & D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 1. docet Sanch. l. cit. n. 6. etiam sceminam impotentem proclamare adversus Matrimonium ex causa Impotentiae suae posse: quia satis ipsius interest separari ab eo, qui verè non est suus vir, nec ipsi subijci, & restitui sibi dotem. Accedit, quia æquum non est, cogi simul esse inlar sororis, cum tantum se obligarit ad habendum ut virum, & culpâ vacet.

73 Quæritur 3. Quamdiu proclamare adversus Matrimonium, & petere dissolutionem illius liceat? Rationem dubitandi faciunt tres textus, inter se, ut videntur, contrarij; nam c. *accepisti* 1. h. tit. mulieri post annum, & dimidium alleganti impotentiam viri denegatur audientia, & rationis loco ei objicitur, cur tamdiu tacuerit, cum facillè, & intra breve tempus scire potuerit, an maritus sit aptus ad copulam: contra c. *fin. eod.* adversus Matrimonium conquerens auditor post octo cohabitationis annos: imò c. *fraternitatis* 6. tit. cit. statuitur, audiendum post multos etiam annos. Horum textuum apparentem Antilogiam ut concordarent, Interpretes antiqui multum laborarunt, & multi frustra: nec defuerunt aliqui, qui dispositionem c. *accepisti* cit. correctam assererent per posteriores textus; imò fuerunt, qui cit. c. *accepisti* negarent vim Juris, quòd ex Brocardico solum in Decretales assumptum sit. Sed utrique male: *primi* quidem; quia correctio Juris vitanda est, quando per congruam aliquam interpretationem vitari potest: *posteriores*; quia si ratio fontis habenda esset, ex quo textus in Decretales est derivatus, vis, & auctoritas Juris innumeris textibus adimenda foret.

74 Quare melius contrarietas ista concordatur distinguendo: Vel enim uterque conjux fatetur Impedimentum alterutrius, vel unus solum adversus Matrimonium ob Impotentiam proclamat, altero verò Impotentiam negat. Si *primum*, audiendi sunt proclamantes adversus Matrimonium quocunque tempore, etiam post multos annos, ut rectè colligitur ex c. *fraternitatis*, & c. *fin. cit.* quia tractu temporis Matrimonium irritum non firmatur. Si *secundum*, videndum est, an proclamatio fiat ante triennium ad experientiam potentiae, vel impotentiae à Jure concessum, vel post illud. Si *post illud*, audienda est pars proclamans, etiam contradicente altera, ut iterum colligitur ex c. *fraternitatis*, & c. *fin. cit.* Si *ante triennium*, iterum distinguendum est, an proclamans allegata à se impotentiae signa certa, aut saltem verisimilia afferat, an verò dubia duntaxat. Si *certa, aut saltem verisimilia*, audiri debet etiam ante triennalem experientiam. Si *verò dubia solum*, ante triennalem experientiam audientia illi denegatur, non tamen post illam, imò nec ante illam,

si statim, i. e. post unum, vel duos menses, à copula attentatione lapsos, proclamet, qui genuinus est sensus c. *accepisti* cit. Atque ita textus hos explicant Sanch. l. 7. de Matr. D. 109. n. 14. Gutier. c. 120. de Matr. n. 27. Palao tr. 28. D. 4. p. 14. §. 8. n. 2. Barbol. in c. 1. h. tit. n. 8. Pirhing hic n. 31. not. 2. Wiestner n. 49. Reiffenstuel n. 53. & duob. seqq.

Quæritur 4. Quomodo probanda sit impotentia, ut procedi ad Matrimonij dissolutionem possit? Opus est plena Impotentiae probatione, ut dictum est n. 70. Si aliter de corporis defectu constare non possit, adhibenda erit inspectio corporum, masculini quidem per Medicos, & Chirurcos, fæminini autem per obstetrices, aliasque honestas matrones c. *fraternitatis* 6. & c. *fin. h. tit.* juncto c. *proposuisti* 4. & c. *causam* 14. de probat. Quod verum est regulariter; nam si quæstio sit de qualitate alia altiore, fæminæ notitiam superante, v. g. an mulier arcta per incisionem absque periculo vitæ apta possit reddi ad copulam perfectam, etiam pro inspicienda fæmina Chirurgi, & Medici adhiberi debent. Sanch. l. 7. de Matr. D. 113. n. 21. Reiffenstuel hic n. 41. & probatur ex c. *ex litteris* 3. & c. *fraternitatis* 6. h. tit. ubi de ope Medicorum, ac incisione fit mentio, quæ cerè non nisi inspectione per illos facienda fieri potest.

Debent autem Matronæ istæ 1. esse 76 honestæ, & bonæ famæ, non leves, aut viles, ne modico pretio subornatæ, fallum deponant c. *causam*, c. *fraternitatis*, & c. *fin. cit.* 2. Debent esse artis peritæ, & ad hoc idoneæ: hinc nec nimia juvenus ob experientiam defectum, nec nimia senectus ob defectum visus iisdem inesse debet. Sanch. l. cit. n. 2. cum Joan. Andr. Hof. Anchar. Præpos. Alex. de Nevo, Brunell. Pacian. & alijs. 3. Debent esse de Parochia fæminæ inspiciendæ c. *fraternitatis* cit. ubi Quasdam Matronas suæ Parochiæ Sc. & ratio est, quia præsumitur eas habituras pleniorē notitiam. 4. Debent eligi à Judice, & non à partibus; quia potius Judicem, quam testium munus obeunt, & vocantur, ut Judicem instruant, Sanch. n. 5. cum Bartol. Angel. Felin. 5. Ut testimonio suo fidem faciant, desideratur ab ipsis Juramentum, cum res sit gravissima. Juramentum tamen hoc non debet esse de omnimoda certitudine, sed sufficit, si testificentur verisimiliter juxta æstimationem, quam ex artis peritæ affectu sunt. Sanch. n. 15. Et idem cum proportionem dicendum de alijs artis peritis, qui ad inspectionem corporis adhibentur. Reiffenstuel hic n. 40.

De numero Matronarum, & aliorum 77 artis peritorum, qui ad hujusmodi inspectionem adhiberi debent, controversia est inter DD. & occasionem eidem præbent duo textus, unus Juris Canonici c. *proposuisti*

fit cit. ubi plures censentur fuisse adhibitæ matronæ: alter Juris Civilis l. temporibus 1. §. si omnes 8. ff. de inspici. ventr. ubi contra faminam, dicentem se esse pregnantem, quinque requiruntur obstetrices.

Sed dicendum, sufficere duas honestas, & expertas Matronas. Ita Gloss. in can. nec aliqua v. obstetricum 27. q. 1. Alex. de Nevo in c. fin. b. tit. n. 11. Sanch. l. 7. D. 109. n. 8. & D. 116. n. 16. Barbof. in c. proposuisti cit. n. 7. Reiffenstuel n. 36. & alij satis communiter; quia à generali Regula, quòd in ore duorum, vel trium testium fiet omne verbum, res hæc non excipitur. Imò, ut cit. P. Reiffenstuel n. 40. cum Sanch. D. 113. n. 17. & Barbof. n. 7. cit. notat, in casu, & loco, ubi unus tantum peritus, ac fide dignus adesset, ille solus sufficeret arg. l. stipulatio 1. in fin. ff. de V. O. quamvis Abb. in c. proposuisti cit. putet in causa valde ardua, qualis est dissolutio Matrimonij, requiri duos, ita, ut uno tantum existente in loco, secundus è viciniore loco accessuri debeat.

Ad c. proposuisti cit. respondet Sanch. n. 8. cit. ibi fieri mentionem septem obstetricum, non quasi tot necessariae sint, sed quia adhibite sunt ad majorem cautelam: & hinc quoad hoc est narratio potius facti, quam Juris dispositio; & sic probationem non facit. Ad l. temporibus ibi est specialis dispositio, quæ facta est, ne hæredibus præjudicium generetur, ut cum Gloss. ibid. v. quinque notat Sanch. l. cit.

78 Quæritur 5. Utrum ad declarandum Matrimonium irritum ratione Impotentiae desideretur triennium experientia à Jure præscriptum? R. Decisionem istius questionis pendere ex qualitate indiciorum, & signorum, quæ ex inspectione peritorum deprehensa sunt; nam

1. Si peritorum judicio habeantur indicia, & signa Impotentia: omnino certa, & evidentiæ physicæ, v. g. quòd mas virilibus, vel utroque teste careat, aut femina propter nimiam arctitudinem ad omnem coitum indubitato inepta appareat, Matrimonium sine mora, aliave probatione, aut solennitate dissolvendum est: neque opus erit, eo casu conjugibus deferri Juramentum, sed sufficere, quòd id delatum sit, & prælitum à Medicis, & alijs, qui ejusmodi signa adesse testantur. Gloss. in c. 6. b. tit. v. Matronas, Abb. ibid. n. 11. Sanch. l. 7. de Matr. D. 107. n. 3. Gutier. c. 120. de Matr. n. 3. Pont. l. 7. c. 66. n. 1. Palao tr. 28. D. 4. p. 14. §. 9. n. 3. Vivian. in c. 1. §. sed si b. tit. Barbof. ibid. n. 2. & in c. 5. n. 2. Gonzal. in c. 5. n. 8. Vallens. hic n. 5. Engl. n. 6. Zoel. n. 4. Pirhing n. 16. not. 1. fin. Wiestner n. 51. König n. 12. Reiffenstuel n. 42. Magnif. P. Schmier p. 3. de Matr. c. 2. n. 149. Ratio est, quia tali casu certa est Matrimonij nullitas, quæ comper-

tâ, Juri naturali adversatur carnale commercium.

2. Si Impotentia: signa non sint certa physice, sed moraliter tantum, præmittendum est Juramentum, præstandum tum à conjugibus, de quorum Matrimonio agitur, tum à septem alijs horum vel confanguineis, vel vicinis: & conjuges quidem jurabunt, se coire non posse, ceteri se credere dictos conjuges jurasse verum: & tum si cum Medicorum, & peritorum, qui corpus inspexere, dicto, quo verisimiliter judicant adesse Impotentiam, concordaverint horum Juramenta, dissolvetur statim Matrimonium, nullâ temporis morâ expectatâ: si discordaverint testimonia hæc, idem fiet, quod statim dicetur de signis dubijs. Anton. de Butrio in c. laudabilem 5. b. tit. n. 14. Alex. de Nevo ibid. n. 17. Sanch. n. 4. Gutier. n. 4. Honor. hic n. 14. Pirhing n. 14. fin. Wiestner n. 56. Reiffenst. n. 43. Magnif. P. Schmier n. 151. cum reliquis supra, & colligitur ex c. laudabilem 5. & c. fin. b. tit. Ratio est, quia probatio per signa solum moraliter certa est minor, quam quæ fit per signa physice certa, major autem, quam quæ fit per signa solum dubia, igitur ut compleatur probatio, in re tam ardua merito exigetur Juramentum; non autem triennis experientia, quia hæc solum requiritur, quando signa Impotentia: dubia sunt. Igitur

3. Si signa sint dubia, concedendum est conjugibus triennium ad experiendum, an Matrimonium per veram copulam carnalem valeant consummare, juxta textum cit. Imò, quia femina plenam, & perfectam pubertatem adipiscitur primùm expleto 14. & mas 18. ætatis anno, ut habetur de femina l. mala 14. ff. de aliment. de mare l. arrogato 40. §. non tantum 1. ff. & §. minorem 4. Insti. de adoption. idcirco si in minore ætate contraxerint, eò usque experientia: tempus extrahendum erit. Host. in c. 5. b. tit. post pr. Joan. Andr. ibid. n. 3. Sanch. D. 108. n. 4. Gutier. c. 121. n. 4. Conink D. 31. n. 84. Palao p. 14. §. 4. n. 6. & §. 9. n. 6. Vivian. in c. 5. cit. §. alijs, Barbof. ibid. n. 7. Pirhing hic n. 14. fin. Schambog. n. 16. Wiestner n. 53. Magnif. P. Schmier n. 153. cum enim hominum complexionones diversæ sint, æquitas postulat, ne Matrimonij dissolutio intentetur, quousque conjux ea ætate polleat, in qua perfectum robur natura comparat. Excipe, nisi ad oculum pateat, impotentiam non ex imbecillitate naturæ, sed ex frigiditate, vel alio Impedimento provenire. Palao §. 4. n. 6. fin.

Quæritur 6. Quid faciendum, transacto triennio experientia: ? R. Si tum signa Impotentia: certa, aut saltem verisimilia non appareant, videndum, quid asserant ipsi conjuges; nam

X x 2

1. Si

1. Si Matrimonium verè consummatum neget vir, & fãmnia affirmet, fides habenda est affirmanti, & sententia pro Matrimonio ferenda est. Ita Hofst. in c. 1. b. tit. n. 1. Joan. Andr. *ibid.* n. 4. Ancharan. n. 4. Alex. de Nevo n. 9. *fin.* Mascard. de Probat. concl. 312. n. 24. Sanch. l. 7. de Matr. D. 109. n. 9. Palao tr. 28. D. 4. p. 14. §. 9. n. 7. Wiestner *bic* n. 54. Reiffenstuel *ibid.* n. 48. Ratio est, quia in pari causa potior est conditio possidentis juxta Reg. 65. n. 6. nec præsuntur, quòd fãmnia viro impotenti cohabitare, & sterilis apparere velit.
- 81 2. Si contrà fãmnia neget consummatum esse Matrimonium, vir affirmet, fides habenda est viro, præsertim si illa distulit proclamare adversus Matrimonium, prout sumitur ex c. accepisti 1. b. tit. ubi ratio redditur; quia tunc duæ præsumptiones concurrunt contra mulierem, una, quòd tardè proclamàrit, altera, quia vir est caput mulieris: cons. potius illius, quàm hujus assertioni credendum est. Hofst. in c. 1. cit. n. 1. V. *tandiu*, Joan. Andr. *ibid.* n. 7. Ancharan. n. 7. Abb. n. 5. Alex. de Nevo n. 7. Sanchez D. 109. n. 2. Canif. in c. 5. b. tit. n. 4. Barbof. *ibid.* n. 6. Pirhing. *bic* n. 14. not. 2. Wiestner n. 14. Reiffenstuel n. 49. cum alijs. Excipitur, nisi Medicorum, aut Chirurgorum assertione probari possit, quòd vir sit impotens, aut testimonio obstericum, vel aliarum Matronarum honestarum, quòd fãmnia adhuc virgo sit, & incognita; tunc enim pronuntiandum est pro uxore contra virum. Sanch. l. cit. n. 5. §. 6.
- 83 3. Si denique alterum impotentem esse uterque affirmet, ad tollendam suspicionem collusionis ipsis cum septima manu propinquorum, aut vicinorum, vel si tales, & tot haberi nequeant, aliorum bonæ fãmæ, & pauciorum, Juramentum modò, quo *suprà* n. 79. dictum est, deferri debet: quo præsisto Matrimonium irritum declarandum, & ei, qui potens est, ad alia vota transitus permittendus est. Gloss. in can. requisisti 2. V. septima manu caus. 33. q. 1. Rosell. V. *divortium* n. 4. Sylv. *ibid.* 20. n. 23. *fin.* Mascard. de probat. concl. 816. n. 8. Pacian. de probat. l. 2. c. 2. n. 24. Sanch. l. 7. D. 108. n. 7. Gutier. c. 120. n. 9. §. desideratur, Palao §. 9. cit. n. 11. Vallens. *bic* n. 5. Pirhing n. 17. König n. 12. *fin.* Wiestner n. 55. Reiffenstuel n. 44. & statuitur c. *laudabilem* 5. & c. *fin. b. tit.* Ratio est, quia Juramentum hoc petitur, eò quòd possit esse collusio inter conjuges, & ut cautiore diligentia adhibita, dissolutio Matrimonij fiat. atqui periculum collusionis etiam potest esse post tractatum triennium, ergo &c.
- 84 Quæritur 7. A quo tempore computandum sit triennium, à Jure præsriptum pro experientia Impotentia? Videtur computandum à tempore contracti Matrimonij;

nam ita loquitur Pontifex c. *laudabilem* 5. b. tit. *ibi*, A tempore celebrati conjugij - - - cohabitent per triennium. Sed verba ista non obstant; nam ut Gloss. in c. cit. V. *celebrati*, Hofst. *ibid.* pr. Ant. de Butrio n. 10. Alex. de Nevo n. 10. Sanchez l. 7. de Matr. D. 110. n. 1. Pirhing *bic* n. 16. not. 2. Wiestner *ibid.* n. 56. verba hæc explicant, intelligenda sunt de contractu Matrimonij, ut ferè solet, per copulæ attentionem perfecto. Hinc conveniunt inter se DD, satis communiter, triennium istud non computandum simpliciter à tempore contracti quomodocunque Matrimonij, sed à die attentatæ copulæ. Sanch. l. cit. Gutier. c. 120. n. 19. & c. 121. n. 1. Conink D. 31. n. 83. *fin.* Vallens. *bic* n. 7. Reiffenstuel n. 27. Magnif. P. Schmier p. 3. de Matr. c. 2. n. 156.

Dubium moveri potest, an triennium istud numerandum sit ab ipsa attentione, vel potius à Decreto Judicis; nam dissentiant in hoc DD. Qui concordari possunt per ea, quæ tradunt Riccius *prax. decis.* 239. n. 1. Farin. *vol. 1. Conf. decis.* 27. §. 277. & *vol. 2. decis.* 192. §. 226. Palao tr. 28. D. 4. p. 14. §. 10. n. 3. Pont. l. 7. c. 66. Gonzal. in c. 5. b. tit. n. 8. Wiestner *bic* n. 56. juxta quos, spectato Jure, triennium hoc quidem incipit ab ipsa attentione copulæ; ex praxi verò Curia Romana à Decreto Judicis. Primum clarè satis colligitur ex c. *laudabilem* cit. & c. *fin. eod.* ubi assertitur, mulierem, quæ viro suo per octo annos cohabitavit, ab eo statim separandam, si conspiterit, eos intra prædictos annos per continuum triennium insimul habitasse. De altero Farin. l. cit. assertit auctoritatem Rotæ, additque solere præcipi, ut præmittatur Confessio peccatorum, & SS. Eucharistia sumptio.

Quando contrahentium unus, vel 86 uterque non plenam adeptus est pubertatem tempore Contractus Matrimonialis initi, n. 80. dixi, expectandam hanc esse, nisi de Impotentia nondum plenè puberis constet per signa evidentialia. Dubium remanet, an etiam ex tunc tempus experientia computandum sit? Quibusdam placet, adveniente pubertate plena, si conjux alter instet, ut dissolvatur Matrimonium ratione Impotentia, id dissolvendum esse; non autem explicant, an mora aliqua sit expectanda, ac proinde nullam expectandam sentire videntur. Alij verò cum Hofst. Joan. Andr. Anchar. Alex. de Nevo apud Sanch. l. cit. n. 9. putant, post plenam pubertatem expectandum adhuc mensem, vel bimestre arbitrio Judicis. Benignior, & rationi magis congrua est opinio Zabarell. in c. *puberes* 3. de despons. impub. Sanch. l. cit. n. 10. Palao §. 10. n. 4. juxta quam triennium experientia à Jure præsriptum primum incipit à tempore adeptæ plenæ pubertatis; quia quous- que

que eam ætatem non attigerunt, præsumi jure merito potest, Impotentiam coeundi non ex frigidityte, aut maleficio, sed ex debili complexione, & conditione provenire.

87 Quæritur 8. An experientia triennium debeat esse continuum? Affirmant aliqui, alij negant. Non malè concordari opinionones in speciem contrariæ possunt, si dicatur, quòd debeat esse continuum moraliter, ita, ut conjuges præsumpti saltem possitima ex parte & ita sibi cohabitent, ut civiliter cohabitasse sibi continuo dici possint; non autem physicè, quasi necessarium sit, ut diu noctique per triennium illud semper cohabitent. Ita Sanch. l. 7. de Matr. D. 111. n. 2. Gutier. c. 121. de Matr. n. 7. Conink D. 31. n. 83. fin. Palao tr. 28. D. 4. p. 14. §. 10. n. 5. Gonzal. in c. 5. b. tit. n. 8. Barbof. ibid. n. 8. Pirhing hic n. 17. fin. Wiestner ibid. n. 57. Quòd moraliter saltem continuum esse debeat, apertè habetur ex c. fin. b. tit. ibi, Per continuum triennium. Quòd autem non requiratur, ut sit continuum physicè, probat ratio; quia, ut per triennium censeantur cohabitasse, sufficit, si utantur Matrimonio præsumpto eà frequentia, quâ alij conjuges Matrimonio uti communiter solent.

88 Quare cohabitatio illorum, & experientia non censetur interrupta, etsi peregrinationis, aut alterius negotij causâ unus ab altero aliquot diebus, imò hebdomadis, & uno, alteròve mense abfuerit, vel propter infirmitatem, aut aliud Impedimentum tanto tempore ab usu Matrimonij abstinuerit. Neque id tempus suppleri debet, si breve sit; secus, si prudentis judicio sit notabile, ita, ut moraliter loquendo non censeatur plena triennij experientia. Sanch. D. 111. cit. n. 6. qui addit, minorem absentiam fat esse, quando est simul, quàm quando est interpolatè. Hinc casu, quo sex mensium absentia continua fuit, dicit illos supplendos; contrà supplendos negat dies, quibus interpolatè unus ab altero abfuit, etiamsi dies illi absentia simul computati eorundem sex mensium summam conficerent; quia hoc casu praxis interpretatur, non esse notabilem absentiam, quæ sufficiat, ut negari possit, morali modo loquendi completum esse triennium.

89 Quæritur 9. Quid observandum sit circa Juramentum, quod n. 79. & 83. dixi, imponi debere tum conjugibus, quorum unus, vel uterque proclamat contra Matrimonium à se ininitum, ex causa impotentia, tum propinquis, aut vicinis, qui pro confirmatione hoc casu adducuntur? R. Hæc advertenda.

1. Juramentum istud præstari debet tactis Evangelijs, vel, ut consuetudo plerumque habet, super Cruce c. laudabilem 5. b. tit. Abb. ibid. n. 3. Alex. de Nevo n. 4. Covar. in c. quamvis pactum p. 1. §. 1. n. 2. ad

fin. Sanch. l. 7. de Matr. D. 108. n. 14. Pirhing hic n. 17.

2. Consanguinei, qui simul jurant, debent esse septem: & quidem, si uterque conjux fateatur Impedimentum Impotentia, septem esse debent ex utraque parte, adeoque quatuordecim, ut notat Innoc. in c. 5. cit. pr. Alex. de Nevo ibid. n. 6. Sylv. V. divorcium q. 18. n. 21. Sanchez D. 108. n. 11. Pirh. n. 17. not. 3.

3. Si tot consanguinei haberi nequeant, adhiberi debent totidem vicini bonæ famæ: si neque tot vicini haberi possunt, sufficiunt pauciores arbitrio Judicis: si desint consanguinei, & vicini, assumi debent alij testes bonæ famæ, & omni exceptione majores. Sanch. n. 11. & duob. seqq. Pirhing l. cit.

4. Conjuges emittere debent Juramentum de certa scientia, nempe quòd bona fide, & absque dolo per triennium operam dederint copulæ, nec consummare potuerint; at consanguinei de sola credulitate jurare debent, nempe quòd verisimiliter existiment, conjuges verum dicere. Gloss. in c. 5. cit. V. uterque, Sanch. n. 15. Pirhing l. cit. not. 4. Ratio differentia est, quia ipsis conjugibus constare potest, se non potuisse consummare Matrimonium, non item consanguineis.

5. Ex hoc sequitur, quòd etsi postea vir, qui dicebatur esse impotens, dissoluto Matrimonio, reperiatur non esse impotens, propterea consanguineos non esse censendos reos perjurij; quia non de certa scientia, sed de sola credulitate jurarunt. Unde cum in c. laudabilem cit. dicitur indefinire, eos, qui jurarunt, reos esse perjurij, id intelligi debet de solis conjugibus viro, & uxore, non de consanguineis compurgatoribus, si bona fide jurarunt. Gloss. in c. cit. V. hi qui, Innoc. ibid. fin. Joan. Andr. n. 10. Ant. de Butrio fin. Alex. de Nevo n. 13. Sanch. n. 17. Pirhing not. 4. cit.

Quæritur 10. Quid faciendum, si is, ob cujus impotentiam dissolutum est Matrimonium, deinde aliud ineat? R. Hic distinguendum est, an ob Impotentiam absolutam dissolutum Ecclesie judicio sit Matrimonium, an ob respectivam. Si ob respectivam, qualis plerumque solet esse, quæ orta est ex maleficio, rectè ininitur novum Matrimonium: neque postea, si sublato maleficio, reddita sit potentia ad copulam cum priori, propterea rescindentur nuptia cum alia persona inita; nam cum legitime facta sit separatio propter materia inhabilitatem perpetuam, licet postea habitas per miraculum, vel alio modo praternaturali sit restituta, non propterea vitiatum Matrimonium posterius, aut convalescit Matrimonium prius invalidum. Zæf. hic n. 13. Imò, ut idem Zæf. n. seq. notat, licet se-

parati cum alia non contraxerint, sublato postea maleficio, non possunt compelli ad novam conjunctionem, cum ab initio inter eos vinculum nullum fuerit.

93 Si verò Matrimonium iudicio Ecclesiæ dissolutum est ob Impotentiam absolutam, e. g. frigiditatem, si postea Impotens declaratus aliud Matrimonium ineat, ita contrahens imprimis erit reus perjurij, ut expresse dicitur *c. laudabilem s. & c. fin. h. tit.* & constat etiam ex *c. accepisti i. pr. eod.* ibi: *Et nunc primum dixisti, te esse frigida natura, ita, ut non potuisses coire cum illa, nec cum alia aliqua.* Ratio est, quia frigiditas infert Impotentiam absolutam: adeoque si postea Matrimonium contrahat cum alia persona, censetur ex odio, & mala fide negasse potentiam, ut dissolutionem Matrimonij prioris obtineat. Estque præsumptio hæc Juris, & de Jure, contra quam non admittitur probatio in contrarium. Gloss. in *can. requisisti 2. V. patet caus. 33. q. 1.* Sanch. l. 7. de Matr. D. 108, n. 18. fin. Pirhing hic n. 18. Schambog. *ibid.* n. 15.

94 Præterea hoc casu Matrimonium posterius statim est dissolvendum absque alia probatione. Joan. Andr. in *c. 5. h. tit. n. 8.* Alex. de Nevo *ibid.* n. 15. § 16. Sanch. l. 7. de Matr. D. 99, n. 6. Pirhing n. 19. Ratio est, quia cum vir ille per sententiam Ecclesiæ sit declaratus frigidus, præsumptio inhabilitatis ad Matrimonium stat contra ipsum. *Proceditque hoc*, sive sit verè frigidus, sive non; nam si verè est frigidus, Matrimonium secundum est invalidum propter Impedimentum frigiditatis: si autem non est frigidus, obstabit prius Matrimonium, quod per falsam probationem frigiditatis est dissolutum. Sanch. l. cit. ubi addit, si tempore, quo frigidus iste ad alias nuptias transiit, prior uxor objerat, nihilominus tamen statim separandum esse à posteriore Matrimonio, donec prober, se potentem esse, & Ecclesiam fuisse deceptam; quia interim præsumptio Impotentia stat contra ipsum.

95 Quæritur II. Quid agendum, si is, ob cujus Impotentiam dissolutum est Matrimonium, postea appareat fuisse potens? R. Hoc casu Regulæ instar est, quòd Matrimonium ex hoc capite dissolutum restauraridebeat, & reddi conjux priori marito, etsi hæc cum secundo jam contraxisset novas nuptias. Conink D. 31. n. 84. Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 11, n. 5. §. quodsi, Vivian. in *c. accepisti i. h. tit. pr.* Barbos. in *c. fraternitatis 6. eod. §. quamvis igitur*, Vallens. hic n. 6. Zoel. n. 15. Honor n. 17. König n. 16. Resp. 2. Reiffenstuel n. 56. & statutum est *c. fraternitatis cit.* Ratio est, quia tali casu Ecclesia fuit decepta, & sententia, ab ea contra Matrimonij valorem lata, processit ex errore.

96 *Proceditque hoc 1.* Sive ex Matrimonio cum alia contracto, & consummato, si

ve ex fornicatione cum tali commissa compariatur esse potens; nam utroque casu, si tanquam impotens absolute per sententiam Ecclesiæ declaratus est, restituendus est priori conjugi, & redintegrandum cum ipso Matrimonium. Poterit tamen hoc casu conjux innocens fornicarij conjugis, qui ob impotentiam propriam absolutam ab ipso est separatus, & postea non sine scelere se alteri copulavit, cohabitationem & congressum jure respuere, sicut habetur *c. fraternitatis 6. h. tit.* & docet *ibid.* Abb. n. 7. Sanch. l. 7. D. 101, n. 3. Laym. l. 5, tr. 10, p. 4. c. 11, n. 5. §. quodsi, König hic n. 16. Resp. 1. Rationem dat Sanchez; quia conjux ille impotens eo ipso, quòd copulam attemptaverit, quasi potentiam suam experiri volens, necessariò consensum præstitit Matrimonij injuriæ, quæ ex illius copulæ consummatione confurgere poterat; ex illa enim verificabatur prioris Matrimonij valor, ac proinde adulterij injuria.

Procedit 2. Ex quacunque causa præterita fuerit Impotentia perpetua, & propterea dissolutum sit Matrimonium, ut de famina separata à viro suo ratione arctitudinis constat ex *c. fraternitatis cit. §. nos tamen*, ubi postea nubens alteri, & ab hoc cognita, ab isto separata, jubetur redire ad maritum priorem, & cum hoc Matrimonium restaurare, si posterior maritus priori similis fuit: quod antequam restauratio prioris Matrimonij fiat, diligenter est inquirendum, Gutier. c. 115. de Matr. n. 4. Idem dicendum, si dissolutio facta est ob maleficium: ubi tamen est distinguendum, an facta illa sit ex causa, quòd maleficium sit universale respectu omnium, an verò, quòd solum sit particulare respectu unius, vel alterius, *si primum*, & Maleficiatus, dissoluto per Ecclesiam priori Matrimonio, transiret ad aliud, idque consummaret, separandus esset, & instaurandum prius Matrimonium; quia apparet Ecclesiam fuisse deceptam, quæ judicavit Impotentiam esse perpetuam, quæ apparet jam esse temporalis. *Si secundum*, Matrimonium prius nequaquam est restaurandum, sed utrique conjugi danda licentia transeundi ad alias nuptias; quia restauratio prioris solum est facienda, quando dissolutio Matrimonij ob impotentiam facta est ex errore, qualis hoc casu nullus probatur. Probaretur autem, si ita separatus animo fornicariò cognovisset illam, à qua separatus est: & hinc eo casu restauratio haberet locum; quia jam apparet nullum fuisse impedimentum, Gutier. l. cit. n. 7. § 8. Gonzal. in *c. 5. h. tit. n. 8.*

Procedit 3. Etiam si decendium à sententia dissolutionis lata sit lapsum, nec interea appellatum; quia sententia lata ex errore, præfertim contra Matrimonium, in rem judicatam non transit. *c. lator 7. de sent. re jud. conf.* quodocunque apparet, quòd

quod sententia, contra illud lata, ex errore processerit, retractari non solum potest, sed etiam debet juxta dicta libr. 2. Tit. 27. n. 64. Dixi, Quando apparet, quod sententia ex errore processerit; nam si nullus probatur error in Sententia, illa non retractatur, nec Matrimonium per eam dissolutum restituitur. Atque hinc solvitur, quod

99 Queritur 12. Quibus casibus Matrimonium ob Impotentiam dissolutum non restituetur, etsi postea is, ob cujus impotentiam dissolutio facta est, reperitur potens? R. Communiter quinque casus à DD. assignantur. 1. Si Impotentia, quæ revera erat perpetua, sublata fuit miraculo; quia tunc Matrimonium, cum illa Impotentia contractum, fuit invalidum. Sot. in 4. dist. 34. q. 1m. art. 3. Sanch. l. 7. de Matr. D. 94. n. 10. Conink D. 31. n. 85. Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 11. n. 2. Honor. hic n. 17. Engl. n. 6. § 7. Wiestner n. 59. Reiffenstuel n. 57. Secus est, si sublata illa sit per Exorcismos Ecclesiæ, orationes conjugum, & eorum ad DEUM conversionem per Confessionem, & alia pia exercitia; quia cum hic effectus soleat sæpe hujusmodi causis à DEO concedi, utpote ad hunc finem ab eo, & Ecclesiæ ordinatis, non dicitur miraculosus, sicut nec obtentio gratiæ per Sacramenta, & Orationes. Sanch. n. 10. Conink n. 85. Laym. n. 1. Barbof. in c. 5. h. tit. n. 5. Magnif. P. Schmier p. 3. de Matr. c. 2. n. 160.

100 2. Si eadem Impotentia perpetua sublata fuit per artem Magicam; nam adhuc Matrimonium, cum illa contractum, effectum caret, quippe cum perpetua Impotentia dicatur omnis illa, quæ per ordinaria, & licita media non potest tolli. Sanch. n. 11. Laym. n. 2. cum alijs supra.

3. Si Impotentia fuit respectiva solum; nam etiam ista perpetua esse potest. Sanch. D. 99. n. 18. Pont. l. 7. D. 64. n. 3. Conink n. 84. Barbof. in c. 6. n. 4. §. quamvis igitur. Zool. hic n. 15. Pirhing n. 26. fin. König n. 16. resp. 2. Reiffenstuel n. 59.

4. Si Impotentia provenit ex maleficio; quia hæc sæpe respectiva duntaxat est: unde donec probetur temporaneam tantum illam fuisse, non restaurabitur Matrimonium prius dissolutum. Sanch. D. 99. n. 22.

5. Si mulier, ob arctationem separata, est professa Religionem, & vir aliam duxit; tunc enim sustinendum est Matrimonium secundum, licet comperiat arctationem non fuisse perpetuam. Barbof. in c. 6. cit. n. 16. Ratio est, quia primum non fuit consummatum; conf. dissolutum, subsequente Professione.

101 Queritur 13. Quid requiratur, ut Matrimonium, quod Ecclesiæ autoritate ob impotentiam est dissolutum, restauretur? R. Duo requiruntur. Unum, ut allegata sit Impotentia perpetua absoluta; nam si re-

spectiva solum, antequam restituatur priori viro uxor ob impotentiam separata, attentè examinandum est, & inspiciendum, an secundus vir sit priori omnino similis ætate, robore, ac membro virili; nam si dissimilis in aliquo existat, non est priori viro reddenda. Ratio est, quia non est instaurandum prius Matrimonium, nisi constet Ecclesiam fuisse deceptam, judicando de perpetuitate Impotentiae. atqui ex copula cum alijs personis nequit constare, respectivam illam impotentiam non fuisse perpetuam, ergo &c. Secus, si dissimilitudo probata non fuerit; nam eo casu, præsumitur esse priori similis, & conf. potuisse à priore cognosci, prout traditur c. fraternitatis 6. h. tit. ibi, Sententiam divortij per errorem, licet probabilem, novimus esse prolatam, cum pateat ex post facto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur. Palao tr. 28. D. 4. p. 14. §. 1. n. 12. Et hoc multo magis verum est, si se commiscuisset cum illa, à qua fuit separatus tanquam impotens, quippe cum ex subsequenti copula manifestè constet, impotentiam respectivam temporalem solum fuisse. König hic n. 16. resp. 2. Quod si non constet Impotentiam fuisse respectivam, & impotens post separationem reperitur potens, præsumitur Impotentiam fuisse temporalem, & restauratur prius Matrimonium, ut conjuges per triennium iterum probent: secundo autem separatus nunquam restituitur. Conink D. 31. n. 84.

Alterum, ut potentia in eo, qui impotens habebatur, sit legitime probata. Sanch. l. 7. de Matr. D. 99. n. 7. § 8. Gutier. c. 115. n. 9. Pirhing hic n. 19. in fin. Ex quo sequitur, ad instaurandum ejusmodi Matrimonium non sufficere, nec requiri, ut frigidus, seu ex alio capite habitus pro impotente, transferat ad alias nuptias; non requiritur; quia potentia aliunde probari potest, & undecunque probetur, pronuntiandum erit pro Matrimonio dissolutum, ut restauretur: non sufficit; quia sicut primum Matrimonium defacto contraxit impotens, ita etiam potest secundum contrahere, neque ex eo, quod secundum contraxerit, potens esse præsumi poterit. Unde necessarium erit eo casu probare, quod posterius Matrimonium consummaverit, aut aliàs fornicatus fuerit: imò etiam hoc probato, non tamen propterea statim præsumendum est prius Matrimonium ratum, & malè separatum fuisse, cum ob disparitatem virorum potuerit esse vera impotentia respectu prioris, non item posterioris. Et hinc antequam probetur dissimilitudo istorum, restaurari Matrimonium non debet. Sanch. l. cit. n. 19.

102 Queritur 14. Quid facere debeat alter conjux, ob cujus Impotentiam dissolutum est Matrimonium? R. Judex, dissoluto Matrimonio, debet, quantum potest,

test, illum inducere ad ingrediendam Religionem, & servandam perpetuam continentiam, ut constat ex *c. fraternitatis 6. pr. h. tit.* Alex. de Nevo *ibid. n. 8.* Canif. *n.*

2. Pirhing *hic n. 24.* quia Matrimonij vinculum, si quod fortè subest, eo ipso dissolvitur, & sic nullum periculum imminet alteri conjugi, si aliud Matrimonium ineat.

TITULUS XVI.

De Matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesie.

Explicavimus hæctenus Impedimenta Matrimonij dirimentia, & aliqua etiam Impedientia. Superfunt ex ultimis istis tria, quæ hoc Titulo examinanda restant,

videlicet Interdictum Ecclesie, Tempus Feriatum, & Crimen. Subjungentur aliqua de Dispensatione Impedimentorum.

§. I.

De Interdicto, seu Venio Ecclesie.

S U M M A R I U M.

1. Quot modis dicatur Matrimonium contrahi contra Interdictum Ecclesie?
2. Quibus ex causis interdicti illud possit?
3. A quo Superiore?
4. 5. 6. An etiam à Parocho?
7. Sub qua culpa obliget hæc prohibitio?
8. An validum sit Matrimonium, contractum contra prohibitionem?
9. 10. 11. Maxime Summi Pontificis?
12. 13. 14. 15. Aut alterius Superioris, dum

lis, vel appellatio super Matrimonio prius contracto pendet?

16. 17. &c. An Interdicti Ecclesie nomine hic etiam veniat Interdictum Ecclesiasticum, quatenus illud Censura est?
21. An valeat Matrimonium, ab Excommunicato, vel cum Excommunicato contractum?
22. &c. Quomodo peccet Excommunicatus contrahens Matrimonium, vel cum eo contrahens?

QUæritur 1. Quot modis dicatur Matrimonium contrahi contra Interdictum Ecclesie? *R.* Duobus modis. 1. *Generaliter*: & hoc sensu contra Interdictum Ecclesie Matrimonium celebratum dicitur omne illud, quod celebratum est contra præscriptum Sanctionum Ecclesiasticarum, & vel maximè, si hoc fiat cum Impedimento Dirimente. 2. *In specie*. & tum contra Interdictum Ecclesie contrahi Matrimonium dicitur, quod initur à personis, quibus ejusdem contractus à Legitimo Superiore ex justa aliqua causa est interdictus. *Wagnerck ad Rubr. h. tit. not. 1.* *Engl. hic §. 1. n.* 3. *Pirhing n. 1.* *König n. 2.* *Wiestner n. 2.* In hoc secundo sensu acceptum Interdictum constituit speciale Impedimentum, non Dirimens, sed impediens Matrimonium: & definitur, quòd sit *specialis prohibitio, quæ Matrimonium auctoritate Ecclesiastica quibusdam personis ex causa legitima redditur illicitum.* *Magnif. P. Schmier p. 3. de Matr. c. 1. n. 76.*

Dubium esse potest, quænam sint causæ, ob quas à Superiore interdicti Matrimonium possit? *R.* Sunt tres præcipuè. 1. Si alter eorum, qui Matrimonium volunt contrahere, ligetur Sponsalibus, cum alia prius initis; nam hæc sine gravi causa violari non possunt. 2. Si non vana sit suspicio latentis Impedimenti, conjugium inter ipsos impediens, vel etiam dirimentis,

3. Si ex futura talium personarum conjunctione timeantur graves rixæ, inimicitie, scandala, aliæve incommoda *c. fin. §. cum autem de clandest. despons. c. littere 1. & c. seq. h. tit.*

QUæritur 2. Quis Superior ex hujusmodi causis interdiceret Matrimonium possit? *Certum est 1.* Quòd hoc possit Papa; quia hic est supremus omnium per totum Orbem Christianorum Pastor, & Judex. *Certum est 2.* Idem posse Episcopum respectu suæ Diocesis, & quemvis alium Prælatum Ecclesiasticum, si is in certi territorij Clerum, & populum Jurisdictionem quasi Episcopalem obtineat. *Certum est 3.* Eandem potestatem competere Capitulo Sede vacante, & istius, aut etiam Episcopi Vicario in Spiritualibus Generali.

Dubium est, an Matrimonium interdiceret Sponsis possit proprius ipsorum Parochus? *Quidam cum Goffred. in Rubr. h. tit. n. 1.* & *Angel. V. Matrimonium 3. Imped. 1. n. un.* id soli Judici Ecclesiastico tribuunt, cujus est de causis Matrimonialibus cognoscere. *Rationem dant;* quia tale Interdictum fieri non potest sine causæ cognitione, atqui cognitio causarum Matrimonialium non ad Parochos, aut ipsos etiam Decanos, & Archidiaconos spectat, sed ad solum Judicem Ecclesiasticum *c. ex litteris 1. de Consang. & Affinit. junct. Gloss. V. potestatem, & Trid. sess. 24. c. 20. y. ad hæc. de reform.* *Sed*